Vilniaus St. 13A

A field survey was conducted in 63 m^2 and the sections of two cultural layers were recorded while the cultural layers in sections 2, 3, and 4 had been completely destroyed. In section 1 at the site of a surface water sewer, the remains of the foundation and ground floor flooring, which date to a late 18th-century masonry building and had been disturbed by previously laid utility lines, were recorded (Fig. 1). Isolated finds were discovered in the mixed soil: a cornice stove tile (*Gesimskachel*) (Fig. 2) and fragments of panel stove tiles (*Blattkacheln*) and household pottery dating to the late 16th–18th centuries and a metal cannonball, which is probably from the war in 1812 (Fig. 3).

Mindaugas Mačiulis,
Evelina Simanavičiūtė

Šv. Gertrūdos gatvė 51

2015 m. spalio – 2016 m. kovo mėnesiais Kauno senamiesčio 42 kvartalo ŠV dalyje esančiame 1487 m^2 sklype Šv. Gertrūdos g. 51, būsimo komercinės paskirties pastato su požemine automobilių stovėjimo aikštele vietoje buvo atlikti detalūs tyrimai bei žvalgymai. Papildomi tyrimai bei žvalgymai vykdyti komunikacijų, susijusių su būsimu pastatu, vietose už sklypo ribų.

Remiantis istoriniais šaltiniais manoma, jog šis sklypas galėjo būti užstatytas jau XVII a. XVIII a. sklypas Kumelių ir Šv. Gertrūdos gatvių kampe priklausė vienuoliams karmelitams, minima, jog jame stovėjęs medinis pastatas. Sklypo Š–ŠR dalyse tikriausiai ilgą laiką buvusi dauba, kurią užliedavo Neries pavasario potvyniai.

1820 bei 1843 m. Kauno planuose pažymėta, jog sklypas užstatytas mediniu pastatu. XIX a. panaikinus vienuolynus bei atėmus jų turėtas žemes, valda perduota žydui Mejeriui Bregovskiui. XIX a. II pusėje sklypas perėjo į žydo Maušos Segalo rankas. 1883 m. vietoje susenusių pastatų jis pastatė sklype du medinius laikinus sandėlius. 1925 m. sklypas perėjo Kauno valdybos nuosavybėn. Po II Pasaulinio karo jame buvo įrengtas skveras, pasodinti medžiai, pakloti takai ir komunikacijos.

1990 m. archeologai D. Balčiūnas, M. Bertašius bei A. Vaškelis sklypo P, PR dalyse vykdė žvalgomuosius tyrimus, ištyrė 22 šurfus bei perkasas. Tada liko netyrinėtos sklypo Š, ŠV, ŠR dalys. XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuojamas ankstyviausias kultūrinis sluoksnis su to laikotarpio grindiniu (perkasos 1, 3, 5) bei molio asla (perkasos 3, 6) rastas sklypo PR dalyje iki 2 m gylyje. Tyrimų metu nustatyta, jog sklypo V bei Š dalyse buvusi istoriniuose šaltiniuose minima žemuma ar dauba XVII–XX a. buvo užpilta iki 3,7 m storio sluoksniu (perkasos 10, 14, 15, 21, 22). Kiek ryškiau sklype išsiskiria nuo XVIII a. datuojami sluoksnio horizontai, susiformavę tirto ploto vidurinėje bei PR dalyse. Šiam laikotarpiui priskiriama perkasoje 19 1,8 m gylyje rasta molio asla su virš jos išlikusiomis medinių grindų liekanomis. Asla ir medinės grindys siejamos su šioje vietoje XVIII a. II pusėje stovėjusiais pastatais (*LIIR*, f. 1, b. 1775).

2015–2016 m. ištirtos 7 perkasos: 1 (72 m^2), 3 (98 m^2), 4 (525 m^2), 5 (188 m^2), 6 (282 m^2), 7 (194 m^2). Taip pat už būsimo pastato P dalies (sklypo P dalyje) ištirta papildoma perkasa 2 (86 m^2) bei už sklypo P dalies ribų – perkasa 8 (13 m^2), dar už sklypo ŠV dalies ribų ištirtas vienas 3,5x2,5 m (8,75 m^2) dydžio šurfas 1. Iš viso tyrimų metu ištirtas bendras 1444,75 m^2, iššvalgytas 1639,75 m^2 plotas (1 pav.).

1 pav. Tyrimų vietų situacijos planas: 1 – žvalgyta vandentiekio trasa; 2 – žvalgyta dujotiekio trasa; 3 – XVI a. pabaigos užstatymas; 4 – netiriamas plotas; 5 – 3 m gylyje likęs netiriamas plotas; 6 – detaliųjų tyrimų vietos; 7 – šurfas 1; 8 – žvalgymai polių gręžimo vietose; 9 – dėl darbų saugos netiriamas plotas; 10 – sklypo ribos. M. Mačiulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation sites: 1 – surveyed water line route; 2 – surveyed gas line route; 3 – late 16th-century structures; 4 – uninvestigated area; 5 – area left uninvestigated at a depth of 3 m; 6 – excavation site; 7 – test pit 1; 8 – surveyed posthole sites; 9 – area uninvestigated owing to work safety; 10 – plot boundaries

Tyrimų metu nustatyta, jog sklype po 0,5–1,8 m storio permaišytais XX a. sluoksniais (sluoksnis ploniausias sklypo P, PR dalyse, storėja V, ŠV sklypo dalių link) buvo neblogai išlikęs XVIII–XIX a. datuojamas 1,2–2,2 m storio kultūrinis sluoksnis. Jis ploniausias ties sklypo P, PR dalimis (perkasų 2 ir 4 P–PR dalys), storėjo bei intensyvėjo sklypo Š, ŠV bei V pusių link, kur ties V sklypo riba yra iki 2,2 m storio. Sluoksnyje surasta itin daug to laikotarpio keramikos dirbinių, koklių fragmentų, osteologinės medžiagos, stiklo, daugiau kaip 80 to laikotarpio monetų, per 50 plombų bei kitų individualių radinių. Taip pat sklype rasta to laikotarpio užstatymo fragmentų (perkasoje 4 – lauko krosnių bei mūrų fragmentų, perkasose 5–7 medinių XIX a. vidurio – XIX a. II pusės pastatų liekanų (2, 3 pav.)). Sprendžiant pagal sluoksnio stratigrafiją, iki jam susiformuojant, sklypo P–PR dalyse buvo ryškus kalvos šlaitas. Matyt, ši vieta, trūkstant vietos ir esant tokiam palankiam reljefui (atsižvelgiant į tai, jog Š, ŠV sklypo dalys buvo užpilamos pavasario potvynių), buvo pasirinkta kaip *kapinaičių* vieta XVII a. II pusėje – XVIII a. (4 pav.). Dalis palaidojimų rasti įžemyje, kiti įkasti į XVII a. vidurio gotikinio pusrūsio užpylimo gruntą. Perkasoje 4 tyrimų metu surasta 16 sveikų ir apardytų palaidojimų mediniuose karstuose. Mirusieji laidoti be įkapių, galva į R ir PR. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, jog palaidoti 6 vyrai (18 – per 50 m. amžiaus), 4 moterys (20–50 m.), 3 vaikai

2 pav. Perkasoje 4 atidengtas buvęs XIX a. medinio pastato fragmentas iš V. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 2. The 19th-century building fragment unearthed in trench 4, as seen from the W

(0–3 m.), 1 paauglys (15–18 m.) bei 2 nenustatytos lyties individai (vyresni kaip 20 m.). Taip pat tyrimų metu surasta 14 suardytų palaidojimų.

Ankstyviausias kultūrinis sluoksnis, datuojamas XV–XVII a., rastas labai giliai (vyravo apie 3,3–3,7 m gylis nuo žemės paviršiaus) sklypo centrinėje ir V dalyse tirtose perkasose 3, 5, 6, 7 (5 pav.). Sklypo P ir R dalyse rastas sluoksnis labai fragmentiškas, tačiau akivaizdu, jog šiuo laikotarpiu sklypas buvo visiškai apgyvendintas. Sluoksnyje labai gausu to meto radinių, vyraujantis jo storis – apie 50–80 cm. Sluoksnyje išsiskiria du tiksliau datuojami hori-

3 pav. Perkasoje 7 atidengtas buvęs XIX a. medinio pastato fragmentas iš V. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 3. The 19th-century building fragment unearthed in trench 7, as seen from the W

4 pav. Perkasoje 4 rastas XVII a. II pusės – XVIII a. palaidojimas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 4. The second half of the 17th–18th-century burial found in trench 4

zontai. Ankstyviausias yra XV–XVI a. vidurio su puodyniniais kokliais ir renesansinių koklių nuolaužomis bei to laikotarpio keramika. Šiam horizontui reikėtų priskirti ir duobes, rastas perkasoje 7 (jų gylis – apie 1,5 m). Virš šio horizonto yra XVI a. II pusės – XVII a. II pusės horizontas su vėlyvesniais plokštiniais kokliais, to laikotarpio keramika, stiklu, monetomis ir t. t. Sklypo R, ŠV bei Š dalyse surastas šiam laikotarpiui būdingas užstatymas: buvusių nedidelių medinių pastatų pamatai rasti perkasose 5, 6.

Sklypo R, PR bei centrinėje dalyse tirtose perkasose 3 ir 4, 2,7–2,85 m gylyje nuo žemės paviršiaus rasti XVI a. pabaiga datuojami 5x5x3,5 m dydžio gotikinio pusrūsio (rastas perkasos 4 R dalyje) bei 12x6 m dydžio gotikinio pastato (rastas perkasose 3, iš dalies 4, 7) fragmentai. *Pastatas* išlikęs labai prastai (6 pav.),

5 pav. Perkasoje 6 atidengtas ankstyvas kultūrinis sluoksnis iš R. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 5. The early cultural layer unearthed in trench 6, as seen from the E

6 pav. Perkasoje 3 atidengto XVI a. pabaigos gotikinio pastato fragmentas iš P. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 6. The late 16th-century Gothic building fragment unearthed in trench 3, as seen from the S

kur kas geriau išliko *pusrūsis* su 4 pakopų laiptine bei arkine sąrama. Jį sudaro gotikinės 30x14x7–28,5x13,5x8,5 cm dydžio raudonos plytos, tarpusavyje surištos kalkiniu skiediniu. Fragmentas išlikęs iki 1,4 m nuo jo viršaus. Sienų storis 65–68 cm. Vidinė patalpa išklota analogiškomis plytomis (7 pav.). Rūsys sugriautas ir užpiltas XVII a. viduryje – XVII a. II pusėje, karo su Maskva metu. Tai liudija gausi to laikotarpio keramika, koklių fragmentai (tame pačiame sluoksnyje surandama ir renesansinių koklių, ir vėlyvesnių XVII a. pradžios koklių fragmentų).

7 pav. Perkasoje 4 atidengtas XVI a. pabaigos gotikinio pusrūsio fragmentas iš R. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 7. The late 16th-century Gothic basement fragment unearthed in trench 4, as seen from the E

8 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios frizinis plokštinis koklis. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 8. A late 16th–early 17th-century frieze stove tile (Frieskachel)

9 pav. Renesansinio koklio fragmentas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 9. A Renaissance stove tile fragment

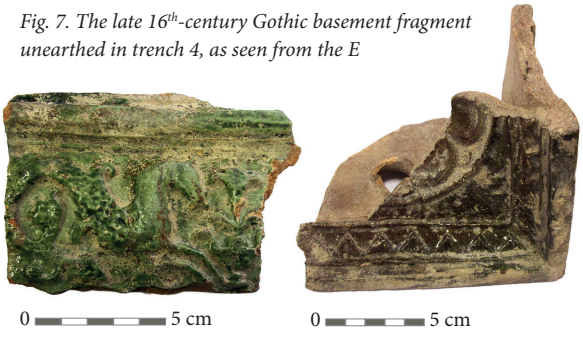

10 pav. Puodyninio koklio fragmentas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 10. A vessel stove tile fragment

0 5 cm

0 5 cm

11 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios plokštinio koklio fragmentas. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 11. A late 16th–early 17th-century panel stove tile fragment

0 5 cm

12 pav. Puodyninio koklio fragmentas, rastas ankstyvajame kultūriniame sluoksnyje. M. Mačiulio nuotr.

Fig. 12. A vessel stove tile fragment found in the early cultural layer

Tyrimų metu surasta apie 10 000 keramikos, koklių, stiklo šukių (8–12 pav.), 236 ypatieji radiniai. Radiniai perduoti į VDKM, surasti žmonių kaulai – į VU MF, osteologinė medžiaga – dr. G. Piličiauskienei.

Šv. Gertrūdos St. 51

In 2015–2016, an excavation (a total of 1444.75 m^2) and survey (a total of 1639.75 m^2) were conducted at the site of a future commercial building with an underground carpark on the 1487 m^2 plot at Šv. Gertrūdos St. 51 in the NW part of block 42 in Kaunas Old Town (Fig. 1). During the investigation, it was determined that an 18th–19th-century, 1.2–2.2 m thick cultural layer (Figs. 2–3) had survived in good condition under the 0.5–1.8 m thick mixed 20th-century layers on the plot. A former second half of the 17th–18th-century burial site was discovered in the S and SE part of the plot. (Fig. 4) The earliest cultural layer, which dated to the 15th–17th centuries, was found at a depth of 3.3–3.7 m in trenches 3, 5, 6, and 7 in the central and W parts of the plot (Fig. 5). This layer was found very fragmentally in the S and E part of the plot, but it is obvious that at that time part of the plot was completely inhabited, as attested to by the fragments of late 16th-century buildings found in the E and central parts of the plot (Figs. 6–7). Roughly 10 000 potsherds, stove tile fragments, and glass shards (Figs. 8–12) as well as 236 small finds were discovered during the evaluation.